

به نام خدا

تأثیر خلاقیت و انگیزش تحصیلی در درس مطالعات اجتماعی پایه چهارم

مؤلف :

زینب خدری

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۲)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: خدری، زینب، ۱۳۶۴-
عنوان و نام پدیدآور: تاثیر خلاقیت و انگیزش تحصیلی در درس مطالعات اجتماعی پایه چهارم/
مؤلف زینب خدری.
مشخصات نشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران) ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری: ۱۷۵ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۳۹۵-۲
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: علوم اجتماعی -- راهنمای آموزشی (ابتدایی) -- ایران
Social sciences -- Study and teaching (Elementary) -- Iran
اندیشه و تفکر خلاق در کودکان -- ایران -- راهنمای آموزشی
Creative thinking in children -- Iran -- Study and teaching
انگیزش در آموزش و پرورش -- ایران
Motivation in education -- Iran
شاگردان ابتدایی -- ایران -- روان شناسی
School children -- Iran -- Psychology
نمایش و آموزش و پرورش -- ایران
Drama in education -- Iran
رده بندی کنگره: LB۱۵۸۴/۵
رده بندی دیویی: ۳۷۲/۸۳۰۴۴
شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۱۷۰۲۷
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: تاثیر خلاقیت و انگیزش تحصیلی در درس مطالعات اجتماعی پایه چهارم

مؤلف: زینب خدری

ناشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۲

چاپ: زیرجد

قیمت: ۱۴۰۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۳۹۵-۲

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

چاپ و نشر ایران
Chaponashr.ir

فهرست مطالب

فصل اول.....

کلیات.....

اهمیت موضوع.....

فصل دوم.....

مبانی نظری.....

درس مطالعات اجتماعی.....

تعریف و ماهیت مطالعات اجتماعی.....

ضرورت ها و جهت گیری های اصلی در آموزش مطالعات اجتماعی.....

اصول حاکم بر گزینش و سازماندهی برنامه درسی جدید مطالعات اجتماعی.....

عناصر و مؤلفه های برنامه درسی مطالعات اجتماعی.....

حوزه های موضوعی و مفاهیم کلیدی.....

معلم مطالعات اجتماعی باید چه صلاحیت هایی داشته باشد؟.....

بسته آموزشی درس مطالعات اجتماعی.....

ساختار و محتوای کتاب درسی.....

اهداف کلی برنامه درسی مطالعات اجتماعی در دوره آموزشی عمومی (ابتدایی).....

الف) در قلمرو شناخت و علم.....

مبانی نظری انگیزش تحصیلی.....

نظریه خودتعیینی رایان و دسی در زمینه انگیزش تحصیلی.....

مبانی نظری خودکارآمدی خلاق.....

مفهوم خودکارآمدی.....

ابعاد خودکارآمدی.....

رویکردشناختی-اجتماعی خودکارآمدی.....

مراحل رشد خودکارآمدی.....

مفاهیم خودکارآمدی خلاق.....

مراحل رشد خودکارآمدی خلاق.....

اثرات خودکارآمدی خلاق بر کارکردهای روان شناختی.....

تأثیر خودکارآمدی خلاق بر سطح انگیزش.....

تأثیر خودکارآمدی خلاق بر عواطف.....

چگونگی تأثیر درک خودکارآمدی خلاق بر تجربه و فعالیت.....

مبانی نظری نگرش به خلاقیت.....

تاریخچه آموزش و یادگیری مبتنی بر خلاقیت.....

.....	انواع نگرش به خلاقیت
.....	مهارت های ضروری برای خلاقیت
.....	عوامل افزایش نگرش به خلاقیت
.....	روش های پرورش نگرش به خلاقیت
.....	عوامل بازدارنده ی خلاقیت
.....	موانع نگرش خلاقیت
.....	موانع درونی نگرش خلاقیت
.....	موانع بیرونی نگرش به خلاقیت
.....	مدرسه و خلاقیت کودکان
.....	مفهوم نگرش به خلاقیت از نظر صاحب نظران
.....	مکتب روانکاوی
.....	مکتب تداعی گرایي و رفتارگرایی
.....	مکتب گشتالت و شناخت گرایی
.....	مکتب انسان گرایی
.....	مکتب عصب شناختی
.....	تکنیک های خلاقیت و نوآوری
.....	نگرش به خلاقیت و شخصیت
.....	نگرش خلاقانه
.....	ادراک از والدین
.....	مبانی نظری نمایش خلاق
.....	تعریف نمایش:
.....	تعریف نمایش خلاق:
.....	اهداف نمایش خلاق:
.....	آموزه‌های نمایش خلاق:
.....	اصول نمایش خلاق:
.....	مبانی نظری نمایش خلاق
.....	انواع بازی:
.....	انواع بازی‌ها و ویژگی‌ها پتر هیوز (۱۳۸۷)، عسکری‌زاده (۱۳۹۰)، مهجور (۱۳۸۶) و خاکی و شعبانی (۱۳۹۲)
.....	بازی و تئاتر
.....	منابع

فصل اول

کلیات

مقدمه

در نظام آموزشی، مدارس یکی از مهم ترین منابع کسب دانش و رشد استعدادها در دانش آموزان به حساب می آیند؛ در همین راستا پویایی مدارس به دانش آموزان با انگیزه و پر تلاش بستگی دارد؛ در واقع هر چه دانش آموزان وارد مقاطع بالاتر تحصیلی می شوند، به علت تجربه انتقال از دوره کودکی و تحولات ناشی از آن دست خوش تغییرات زیادی می شوند و نیازمند دریافت توجه بیشتری هستند (یزدیان پور، ۱۳۹۸). مبحث انگیزش^۱ از این لحاظ اهمیت ویژه ای در روان شناسی دارد که بدون شناخت انگیزه های رفتار، درک پدیده های روان شناختی امکان ندارد نه تنها بررسی علمی رفتار، بلکه در زندگی روزمره، انگیزه نقش مهمی را ایفاء می کند چون آدمی موجودی شگفت انگیزی است که می تواند رویدادها را درک کند و به قضاوت های پیچیده دست بزند مسائلی را حل کند و نقشه ای را عملی سازد. در همه این موارد به کارگیری استعدادها منوط به نحوه انگیزش اوست یعنی بستگی به نوع امیال آرزوها خواسته ها، هوس ها نیازها گرسنگی ها عشق ها و نفرت های او دارد (فلاح، ۱۳۹۷).

امروزه در مدارس و کلیه مراکز آموزشی کشورهای توسعه یافته توجه به آموزش خلاقیت، نوآوری و تربیت افراد خلاق در سر لوحه برنامه ای آموزشی و درسی قرار گرفته است. در دنیای کنونی پیشرفت و توسعه هر جامعه را بیش از هر چیز در گرو تربیت نیروهای انسانی کارآمدی می دانند که بتوانند با اندیشه پویا و خلاق خود امکانات بالقوه موجود در آن جامعه را به امکانات بالفعل و قابل استفاده تبدیل نمایند (رحمانپور، ۱۳۹۹). بدون شک پیشرفت های بشر در زندگی حاصل خلاقیت و نوآوری است. دنیایی که در آن زندگی می کنیم، به سرعت در حال تغییر است و خلاقیت کلیدی است که

^۱ motivation

امکان مواجه با مشکلات، سازگاری و درنهایت موفقیت را برای ما فراهم می‌سازد (حبیبی‌پور، ۱۳۹۸). خلاقیت نقش حیاتی در بهبود تکامل زندگی انسان‌ها دارد به‌همین دلیل عامل مهمی در بقا جوامع در محیط پر رقابت کنونی و مملو از مسائل و مشکلات است (هاشمیان، ۱۴۰۰).

یک ویژگی فردی که نتایج خلاقانه را ارتقا می‌بخشد، خودکارآمدی خلاق^۱ است. خودکارآمدی، به باورهای افراد درباره توانایی‌های خود در انجام یک تکلیف به‌طور موفقیت‌آمیز در سطوح مختلف اشاره دارد و خودکارآمدی خلاق، به‌عنوان باور به توانایی ایجاد کارهای خلاق تعریف می‌شود (جلیلیان، ۱۴۰۰). اندروز^۲ (۱۹۳۰) یکی از پیشگامان مطالعه خلاقیت در کودکان نشان داد که تخیل و استعداد خلاق به درجات مختلف و به‌طور طبیعی در همه کودکان وجود دارد. حال چه باید کرد تا چنین استعداد عظیم و سرنوشت‌سازی به‌موقع و به‌درستی شناسایی شود و به نحو احسن در جهت رشد و شکوفایی فرد و ارتقاء جامعه به‌کار گرفته شود (بودو^۳، ۲۰۱۴؛ نقل از آقاعباسی، ۱۳۹۸). کودکان، خلاق به‌دنیا می‌آیند ولی به گفته تورنس^۴ (۱۹۶۲)، خلاقیت بسیاری از آنان در حدود ۱۰ سالگی افت می‌کند. در ریشه‌یابی علل در محیط‌های آموزشی رسمی و غیررسمی، بی‌توجهی به آموزش و پرورش پویا و خلاق به‌ویژه در سنین پیش‌دبستانی و دبستانی، به‌عنوان عامل اساسی مطرح است. نگرش سازی صحیح نسبت به خلاقیت، ایجاد و ارتقا این باور در فرد که قادر به ساخت ایده‌های جدید و مفید است، در دوران کودکی اهمیت عمده‌ای دارد و باید مورد توجه قرار گیرد (نقل از امیریان، ۱۳۹۷).

از روش‌های متعددی برای این منظور استفاده می‌شود، که یکی از آن‌ها نمایش

¹ Creative self-efficacy

² Andrews

³ Bodu

⁴ Torrance

خلاق^۱ است. نمایش خلاق فرایندی بازتابی است که شامل فعال‌سازی شبکه هوشی افراد از طریق محرک‌های گوناگون، کلمات، موسیقی، اشیاء، حوادث، شعر و... است. در نمایش خلاق، ارتباطات افراد از طریق کارگروهی، استفاده از فن نمایش و بدیهه‌گویی مورد استفاده قرار می‌گیرد و شرکت‌کنندگان، اعمالی انجام می‌دهند که بر اساس افکار، ابداعات، دانش و تجارب خودشان است و هیچ متن نوشتاری وجود ندارد. این فرایند به افراد اجازه می‌دهد که تجارب گذشته زندگی‌شان را بازسازی کنند. در طول این فرایند، فرد از طریق اعمال خود، روابط، هیجان‌ها و افکار خود را که به‌وسیله ارائه محرک برانگیخته شده‌اند، بیان می‌کند. روش ابراز ممکن است تن صدا، زبان بدنی، حرکت، تصویر، بازی یا نمادسازی های مشابه باشد (مک گرگور^۲، ۲۰۱۸). نتایج برخی از مطالعات نشان داده است که فعالیت‌هایی که در آن روش نمایش خلاق استفاده شده است، از قبیل خواندن، نوشتن، حساب کردن و... عملکرد شرکت‌کنندگان و باور به توانایی‌های خود را بهبود می‌بخشد و آن‌ها را قادر می‌سازد تا ایده‌های اصیل و جدید خلق کنند. همچنین نتیجه‌گیری شده است که نمایش خلاق، خلاقیت کودکان را تقویت می‌کند (قاسمیان دازمیری، ۱۳۹۷).

بنابراین در این پژوهش سعی شده است به اثر بخشی آموزش به شیوه نمایش خلاق بر خودکارآمدی خلاق، نگرش به خلاقیت و انگیزش تحصیلی درس علوم اجتماعی دانش آموزان پسر پایه چهارم ابتدایی شهر مسجد سلیمان پرداخته شود.

¹ creative show

² McGregor

مطالعات اجتماعی^۱ یک حوزه یادگیری اصلی و مهم در همه کشورهاست که در برنامه درسی ملی هم به عنوان یکی از یازده حوزه یادگیری به رسمیت شناخته شده است؛ این حوزه مانند بسیاری از حوزه های دیگر مثل علوم تجربی و ریاضی تا پایان دوره متوسطه اول، ترکیب و تلفیقی از دروس مختلف است که سپس در دوره دوم متوسطه، این دروس به صورت دروس تخصصی و مستقل در می آیند و آموزش داده می شوند. در این درس بیشتر مهارت های زندگی اجتماعی، آشنایی با محیط جغرافیایی و تاریخ گذشته است که در واقع به رشد و تعالی دانش آموزان کمک می کند. دانش آموزان در محیط اجتماعی مانند مدرسه تحصیل می کنند و نگرش و رفتار آن ها در محیط باید مورد توجه قرار گیرد که درس مطالعات اجتماعی به بخشی از این رفتارها و نگرش ها می پردازد تا این که زمینه هایی برای رشد دانش آموز فراهم کند. انگیزش در این درس خیلی ضروری به نظر می رسد و در واقع همین ارتباط دانش آموز با محیط اجتماعی و شناخت آن محیط باعث می شود تا نسبت به این درس نگرش مثبت و مفیدی داشته باشد (رحمانپور، ۱۳۹۹).

از طرفی هدف آن است که از طریق آموزش نمایش خلاق، در درس مطالعات اجتماعی به بخشی از این رفتارها و نگرش ها پرداخته شود. نگرش^۲ عبارت است از ترکیبی از باورها و هیجان هایی که شخص را پیشاپیش آماده می کند تا به دیگران، اشیا و گروه های مختلف به شیوه مثبت یا منفی نگاه کند. نگرش ها ارزیابی از اشیا را خلاصه می کنند و در نتیجه پیش بینی یا هدایت اعمال یا رفتارهای آینده را بر عهده می گیرند. نگرش را می توان بر حسب نظریه های یادگیری و رویکرد شناختی تعریف کرد. در هر یک از این نظریه ها مفهوم نگرش به گونه ای متفاوت تعریف می شود و هر یک از جنبه های متفاوت

^۱ social studies

^۲ attitude

نگرش را مورد تأکید قرار می‌دهد (جلیلیان، ۱۴۰۰). کرچ و کراچفیلد^۱ (۱۹۴۸) که عمدتاً دیدگاه شناختی داشتند نگرش را این‌گونه تعریف کرده‌اند: ”نگرش عبارت است از سازمان پایدار فرایندهای انگیزشی، عاطفی، ادراکی و شناختی در ارتباط با برخی از جنبه‌های دنیای فرد.“ ملاحظه می‌شود که در این تعریف به خاستگاه نگرش اشاره ای نشده و در عوض تجربه ذهنی زمان حال مورد تأکید قرار گرفته‌است (نقل از امیربان، ۱۳۹۷). با توجه به تعاریف ذکر شده، می‌توان گفت نگرش به خلاقیت^۲، ترکیبی از صفات ژنتیکی (صفات درونی شخصیت) و رفتارهای آموخته‌شده (ناشی از تقویت‌های مثبت و منفی کسب‌شده از سوی افراد تأثیرگذار) است (ساوییر و ناکامورا^۳؛ ۲۰۱۷). برخی دیگر، نگرش به خلاقیت را صفات شخصیتی همچون اشتیاق به تجربه، خوداستقلالی، تمایل به ریسک‌پذیری و کنجکاوی می‌دانند که در افراد خلاق دیده می‌شود (کینگ و پاپ^۴؛ ۱۹۹۹). پارک^۵ (۲۰۰۷) نیز معتقد است نگرش به خلاقیت می‌تواند منجر به ریسک‌پذیری، هسته کنترل درونی، خوداستقلالی و خودپنداری بالا گردد. طبق گفته‌ی آمابلی^۶ (۲۰۱۲) کودکان خلاق دارای دو نگرش اساسی هستند آنان ماهیتاً خودمختارند و همچنین تطابق فکری با دیگران ندارند و اگر برای انطباق تحت فشار قرار گیرند، نگرش‌های منفی کسب می‌کنند و تمایلشان برای کشف ناشناخته‌ها کاهش می‌یابد.

تیرنی و فارمر^۷ (۲۰۰۲)؛ نقل از عسگری، ۱۳۹۸)، به‌منظور نشان دادن خلاقیت، یک

¹ Kirch & Crutchfield

² attitude to creativity

³ Sawyer & Nakamura

⁴ King & Pope

⁵ Park

⁶ Amabeli

⁷ Tierney & Farmer

حالت خودکارآمدی تحت عنوان خودکارآمدی خلاق را تعریف می‌کنند. خودکارآمدی به باورهای افراد درباره توانایی‌های خود در انجام یک تکلیف به‌طور موفقیت آمیز در سطوح مشخص اشاره دارد (بندورا، ۱۹۹۷). مطالعات نشان می‌دهند که خودکارآمدی دانش‌آموزان، پیش‌بینی کننده عملکرد تحصیلی در دروس مختلف است (هاکت^۱، ۲۰۱۴؛ به نقل از امیریان، ۱۳۹۷). خودکارآمدی خلاق اصطلاحی است که به‌وسیله بندورا براساس اصطلاح خودکارآمدی گسترش یافته است. در کل خودکارآمدی خلاق نشان‌دهنده یک خود قضاوتی از توانایی‌هایی است که روی انتخاب، تلاش، هدف، دستاورد و پیامدها تأثیر می‌گذارد (کارملی^۲، ۲۰۱۸). توانایی افراد در به‌کارگیری خلاقیت و باور به توانایی‌های خود برای حل مسائل، کلید موفقیت در زندگی‌شان خواهد بود، چرا که بین داشتن مهارت‌های مختلف با توان اجرای آن‌ها برای حل مسائل در شرایط گوناگون، تفاوت آشکار وجود دارد. افراد^۳ کاملاً می‌دانند که باید چه روش‌هایی را به‌کار گیرند و نیز مهارت‌های لازم برای انجام آن‌ها را دارند، اما اغلب در اجرای مناسب مهارت‌ها موفق نیستند^۴ (بندورا، ۱۹۹۷).

یکی از پیامدهای آموزش به شیوه نمایش خلاق، انگیزش تحصیلی^۳ است. اصطلاح انگیزش را می‌توان به عنوان نیرو دهنده هدایت کننده و نگهدارنده رفتار تعریف کرد مفهوم انگیزش به طور سنتی برای تبیین و جهت فعالیت افراد به کار می‌رود (صادقی، ۱۳۹۸). انگیزش دانش‌آموزان ممکن است هم از لحاظ شدت و هم از لحاظ جهت متفاوت باشد گیج و برلاینر^۴ (۱۹۸۴) انگیزش را به موتور (شدت) و فرمان (جهت) یک اتومبیل تشبیه کرده اند (فلاح، ۱۳۹۷). نیاز به پیشرفت یکی از نخستین انگیزه‌هایی است که به تفصیل مورد مطالعه قرار گرفته است. افرادی که نیاز به پیشرفت در آن‌ها

¹ Bandura

² Carmeli

³ educational motivation

⁴ Gage & Berliner

نیرومند است می خواهند کامل شوند و عملکرد خود را بهبود بخشند. آنان وظیفه شناسند و ترجیح می دهند کارهایی را انجام دهند که چالش برانگیز باشد به کاری دست بزنند که ارزیابی پیشرفت آنان به نحوی خواه با مقایسه آن با پیشرفت سایر مردم یا بر حسب ملاک های دیگر امکان پذیر باشد (هادزیم؛ ۲۰۱۹). سازه انگیزش پیشرفت تحصیلی در مدرسه به رفتارهایی که به یادگیری و پیشرفت منجر می شود، اطلاق می گردد. انگیزش تحصیلی در مدرسه به رفتارهایی اطلاق می گردد که منجر به یادگیری و پیشرفت می شود انگیزش پیشرفت با عوامل بسیاری در ارتباط است که می توان دو مقوله ویژگی های آموزشی و اجتماعی را از مهم ترین آن ها دانست عوامل آموزشی متفاوتی می تواند در ایجاد انگیزش تحصیلی موثر باشند که دبیران کلاس درس سیستم تشویق و تنبیه، روابط عاطفی درون مدرسه ای روش تدریس و آراستگی دبیر از این مقوله ها هستند (یزدیان پور، ۱۳۹۸). بنابراین به منظور دست یابی به خودکارآمدی خلاق و نگرش به خلاقیت و انگیزش تحصیلی عوامل و روش های مختلفی دخیل هستند که در این میان معلمان و روش تدریس آن ها، به عنوان تاثیرگذاران اصلی در این فرایند به حساب می آیند.

حال یکی از بهترین روش ها برای رسیدن به اهداف گفته شده بالا استفاده از بازی و نمایش در کلاس های درسی است. از آن جا که همه انسان ها گرایش به بازی نمایشی دارند، این نمایش نظر به پرورش توانایی های همه مردم دارد، بازیگر خاصی را تربیت نمی کند بلکه همگانی است (آقاعباسی، ۱۳۹۸). نمایش خلاق، شکلی از وانمود بازی است. یک تجربه سازمان یافته است که با دقت طراحی می شود و به اجرا در می آید. کودکان به وسیله نمایش خلاق، صحنه، رویداد، مشکل یا واقعه درخواستی از ادبیات

¹.Hadzima

کودکان مورد بحث قرار می‌گیرد، هم‌چنین به وسیله خود آن‌ها طراحی و ارزشیابی می‌شود. اهمیت نمایش خلاق در فرآورده نهایی آن نیست، بلکه اهمیت آن در رضایت‌بخش بودن حاصل کار است. مهم‌ترین نکته در نمایش خلاق، مراحل انجام دادن کار است. مراحل آفرینش نمایش سازمان یافته، مرکز ثقل این فعالیت است و برد آموزشی آن از این مرحله سرچشمه می‌گیرد (قاسمیان دازمیری، ۱۳۹۷).

برنامه‌های نمایش خلاق بر رها شدن در دنیایی از بازی‌های حرکتی، شعر و ترانه و بازی‌های نمایشی است، در بازی‌های حرکتی، هدف‌هایی مانند رسیدن به رشد و خلاقیت ذهنی و جسمی در مسیری از ساده به پیچیده دنبال می‌شود. در تمرین‌هایی مثل بازی‌های نمایشی، مهارت‌های رفتار شناختی که با هدف درک روشن‌تر فرد از خود، به خصوص جنبه‌های پنهان مانده (از جمله استعدادها، خواسته‌ها و عواطفی که همیشه به راحتی خود را نشان نمی‌دهند) و نیز درک بهتر دیگران و محیط و یا پس زدن بعضی عوامل مزاحم درونی راه بروز توانایی‌های نهفته در شخص را می‌بندند از آن جمله می‌توان به رشد مهارت‌های لازم برای کار گروهی اشاره کرد. به طوری که فرد با مهارت و تسلط بیشتری در جمع و با جمع کار می‌کند، زندگی، شادی، رقابت و همکاری می‌کند. از جهتی دیگر این بازی‌های نمایشی عرصه‌ای برای برون‌ریزی هیجان‌ها است آن چه در نمایش همواره مدنظر است، که یکی از نیازهای زیستی انسان است، زیرا عواطف، غرایز و نیروهای درونی ما چنان زایش و انباشتگی پرباری دارند که فعالیت‌های عادی زیستن نمی‌تواند آن‌ها را به خوبی آزاد کند و تعادل لذت‌بخش و آرام‌کننده‌ای بسازد و این کار نمایشی با رهاسازی فرد در دنیایی از شعر و ترانه، حرکت، بازی و نمایش مانند فعالیت‌های دیگری هم چون ورزش، تفریح، آثار هنری، هم‌صحبتی، از جمله بسترهای لذت‌بخش رهاسازی هیجان‌ها است و این برنامه نمایشی در محدوده ماهیت و تعریف سهمی از این نقش را برآورده می‌کند (امرای، ۱۳۹۷).

با توجه به نتایج این پژوهش‌ها آن چه به نظر پژوهش‌گر می‌تواند به عنوان مسأله اصلی پژوهش حاضر در نظر گرفته شود و در پژوهش‌های گذشته به آن پرداخته نشده است اهمیت روش‌های آموزشی مبتنی بر نظریه‌های جدید آموزشی است که نمایش خلاق نیز یکی از این روش‌ها می‌باشد و هنوز مطالعات زیادی در زمینه کارایی و شیوه‌های اجرای آن و شناساندن آن به معلمان و اساتید حوزه آموزش و یادگیری نشده است و هم‌چنین بر اساس آن چه گفته شد، بازی‌های نمایشی و تئاتر، مورد استقبال کودکان است و نقش مؤثری در تکلم، پرورش اجتماعی و دیگر ابعاد شخصیت کودک ایفا می‌کند. آموزش آداب فرهنگی، مقررات اجتماعی و مضامین اخلاقی و انسانی، شیوه‌ی برقراری روابط سالم و سازنده با دیگران، ایجاد و تقویت حس مسئولیت‌پذیری از جمله مواردی است که می‌توان شرایط مناسب برای تحقیق آن‌ها را در دوران کودکی از طریق بازی‌های نمایشی و تئاتر کودکان فراهم آورد (جعفری، ۱۳۹۹). پس این گونه استنباط می‌شود که شیوه‌های نوینی برای آموزش خودکارآمدی خلاق، نگرش به خلاقیت و انگیزش تحصیلی بر مبنای روش‌های جدید آموزشی می‌توان پیشنهاد کرد که پژوهش در این زمینه می‌تواند در جهت شناسایی و معرفی این روش‌ها مفید باشد؛ و بدین سبب براساس توضیحات بالا سوال اساسی تحقیق حاضر این است که آیا آموزش به شیوه نمایش خلاق بر خودکارآمدی خلاق، نگرش به خلاقیت و انگیزش تحصیلی درس علوم اجتماعی دانش آموزان پسر پایه چهارم ابتدایی شهر مسجد سلیمان تاثیر دارد؟

اهمیت موضوع

با توجه به اهداف و ماهیت درسی مطالعات اجتماعی و در نظر گرفتن این که مطالعات اجتماعی انسان را برای زندگی در اجتماع آماده می‌سازد، بدیهی است که موثرترین فضای آموزشی برای این درس، محیط‌های واقعی زندگی دانش آموزان است. دانش

آموزان در انواع اجتماعات محیطی پیرامون خود خواهند توانست به تجربیات دست اول، دست یابند و به طور ملموس و عینی با واقعیات و پدیده های محیطی و اجتماعی روبه رو شوند؛ به همین منظور، بازدید از محیط های اطراف مدرسه و برگزاری جلساتی از درس مطالعات اجتماعی در فضای خارج از مدرسه کاملاً ضروری است؛ اما به رغم این اهمیت، درس مطالعات اجتماعی نزد دانش آموزان ارزشمند تلقی نمی شود و دلیل دزدگی تحصیلی در این درس، تکراری بودن موضوع درس و قطع ارتباط با واقعیت های زندگی اجتماعی است. این نیز به دلیل اتخاذ رویکرد منفعلانه در کیفیت تدریس، استفاده از آزمون های استاندارد شده، عدم خودتعیین گری، فقدان یادگیری مشارکتی و عدم انتخاب تکلیف درسی، درس مطالعات اجتماعی چالش برانگیز و با پیشرفت روزافزون دانش و فناوری و جریان گسترده اطلاعات، مردم ما نیازمند آموزش خلاقیت هستند که با خلق افکار نو به سوی یک جامعه سعادت مند قدم بردارند (یاراحمدی، ۱۳۹۸).

اهمیت تحقیق حاضر در راستای دستیابی نگرش به خلاقیت و خودکارآمدی خلاق در دانش آموزان با استفاده از الگوی تدریس نمایش خلاق می باشد. در این خصوص باید یادآور شد تأثیر نمایش خلاق به حدی است که امروزه از آن به عنوان یکی از ابزارهای تربیتی بسیار مؤثر در تعلیم و تربیت معاصر یاد می شود (آکرونکو، ۲۰۱۷). به اعتقاد مک کاسلین^۲ (۱۹۸۰)، بین تعلیم و تربیت نوین و نمایش خلاق اهداف مشترک زیادی وجود دارد که از جمله می توان به رشد خلاقیت و زیبایی شناختی، توانایی تفکر خلاق، تحول اجتماعی و توانایی کار گروهی با دیگران، بهبود مهارت های ارتباطی، تحول ارزش های اخلاقی و معنوی و شناخت خود اشاره کرد. شرکت در فعالیت های نمایش

^۱ Acronco

^۲ McCaslin

خلاق به تحول خلاقیت، ابتکار و کنجکاوی کمک می‌کند، توانایی پرسش‌گری را به دانش‌آموزان می‌آموزد و باعث تحول خودآگاهی و قدرت تخیل آنان می‌شود (آنارلا، ۲۰۱۹). نمایش خلاق، بینش کودک را گسترش می‌دهد، وی را قادر می‌سازد تا خود را بشناسد و شخصیت، نقاط قوت و ضعف، ظرفیت‌های حرکتی و زبانی و علایق خاص خود را کشف کند. در مدت کوتاهی او توانایی مهار عواطف، عقاید و افکار خود را رشد می‌دهد و یاد می‌گیرد که به‌طور خودانگیخته، سریع و به شیوه مناسب به بیان و انتقال عقاید خود بپردازد (آقاعباسی، ۱۳۹۸).

یکی از ابزارهای هنری مناسب در آموزش، هنر نمایش است. امروزه متخصصان آموزش به اهمیت نمایش خلاق به عنوان یکی از شاخه‌های هنر پی برده‌اند و علی‌رغم پیشرفت تکنولوژی، قصه و نمایش به عنوان اولین اختراعات بشر هم‌چنان استوار و پا برجا در زندگی بشر حضور دارند. تأثیر سازنده نمایش خلاق به حدی است که امروزه از آن به عنوان یکی از ابزارهای تربیتی، بسیار مؤثر در تعلیم و تربیت معاصر یاد می‌شود (امرای، ۱۳۹۷). از سوی دیگر شرکت در فعالیت‌های نمایش خلاق به تحول خلاقیت، ابتکار و کنجکاوی کمک می‌کند، توانایی پرسشگری را به دانش‌آموزان می‌آموزد و باعث تحول خودآگاهی و قدرت تخیل آنان می‌شود. نمایش خلاق، بینش کودک را گسترش می‌دهد، وی را قادر می‌سازد تا خود را بشناسد و شخصیت، نقاط قوت و ضعف، ظرفیت‌های حرکتی و زبانی و علایق خاص خود را کشف کند؛ و در مدت کوتاهی او توانایی مهار عواطف، عقاید و افکار خود را رشد می‌دهد و یاد می‌گیرد که به‌طور خودانگیخته، سریع و به شیوه مناسب به بیان و انتقال عقاید خود بپردازد (آقاعباسی، ۱۳۹۸).

¹ Anarla

لذا محقق بر آن شد که تاثیر روش نمایش خلاق را که روش عملی است بر خودکارآمدی خلاق، نگرش به خلاقیت و انگیزش تحصیلی دانش آموزان مورد بررسی قرار دهد تا نتایج حاصل از آن به مسئولان کمک کند از روش ها و ابزارهای مناسب در جهت فعال کردن دانش آموزان در فرایند یادگیری و شکوفایی استعداد های مختلف آنان از جمله رشد استعداد خلاقیت، به دانش آموزان کمک کند.

فصل دوم

مبانی نظری

درس مطالعات اجتماعی

در میان برنامه های درسی، مطالعات اجتماعی یک حوزه یادگیری اصلی و کلیدی است که تقریباً در تمام کشورهای دنیا آموزش داده می شود. در یک دهه اخیر به موازات لزوم پاسخ گویی به نیازهای نو در عرصه آموزش این درس و تربیت اجتماعی و لزوم برون رفت از رویکردهای سنتی و هم چنین تدوین اسناد تحولی از جمله برنامه درسی ملی، برنامه جدیدی نیز برای این حوزه یادگیری تدوین شده است. در این برنامه، لزوم تحول در رویکردها، اصول، اهداف و سازماندهی محتوا در این درس مورد تأکید قرار گرفته و موارد مذکور با نگاهی نو تنظیم و تدوین شده اند.

تعریف و ماهیت مطالعات اجتماعی

مطالعات اجتماعی یک حوزه ی یادگیری است که از تعامل انسان با محیط های اجتماعی، فرهنگی، طبیعی، اقتصادی و ... و تحولات زندگی بشر در گذشته، حال و آینده و جنبه های گوناگون آن بحث می کند. از آن جایی که این درس بر محور کنش متقابل آدمیان با یکدیگر و با محیطی که در آن به سر می برند در روند زمانی استوار است، می توان ادعا نمود که جامعه، مکان و زمان سه محور عمده ی این درس هستند. مطالعات اجتماعی یک حوزه یادگیری بین رشته ای است که از مفاهیم رشته های علمی چون جغرافیا، تاریخ، اقتصاد، علوم سیاسی، جامعه شناسی و هم چنین مطالعات مختلف مانند آموزش های مدنی، مطالعات شهروندی و زیست محیطی، دین و اخلاق بهره می گیرد (راهنمای تدریس کتاب مطالعات اجتماعی، ۱۳۹۸).

ضرورت ها و جهت گیری های اصلی در آموزش مطالعات اجتماعی

مفاهیم رشته های علمی که به آن ها اشاره شد به همراه ارزش های کلیدی و مهارت های کاوشگری سعی در رساندن دانش آموزان به مقصد غایی این حوزه یعنی شکوفایی